

ЛЕГЕНДА ПРО ОЗЕРО НОБЕЛЬ

Дуже давно, коли ще людей було мало, послав Бог ангелів на Полісся. Знайти місце для нової річки. Пролітаючи над цим краєм, посланці врешті - решт приглянули гоже місце й опустилися на широкий піщаний пагорб, окутаний зарослими мочарищами. Коли вже було розплановане корито річки, розлетілись небесні вісники по околиці шукали землекопів. Довго їх збирали - аж на третій день, під вечір, знайшлися усі - молоді й старі, навіть жінки. Але перед нелегкою роботою вирішено влаштувати пир. І ось поносили, хто що мав: і напитки, і закуски - зібрались, й почали веселитись. А під кінець пішли у дружній танець. Та велика сила люду так затупала. Що земля вгиналась. Творила западини, із яких задзюркотіли численні джерельця. Вода уже пробивалась, йшла і йшла - і на ранок розлилось широке озеро, вдавивши ґрунт у глибіню. І назвали те озеро Нобель. А річці яку прокопали від озера, дали ім'я Прип'ять, бо мовляв „прип'ята" до озера. Мальовничий куток села всі люблять і оберігають чистоту водойми. Озеро стало зоною відпочинку гостей і приїжджих села.

Записано з уст Шкльоди Олексія Максимовича
1910 року народження, в селі Нобель
Зарічненського району Рівненської області 21
березня 2002 року

ПОЛІСЬКЕ МОРЕ

Давним-давно, ще в глибоку сивину людського буття Чорне море доходило аж до самого Пінська.

Плив якось по ньому богатир Розіпхнивода з своїми братами і біля містечка Нобель попала його баржа на мілину. Ніяк не міг він зрушити з місця. Кличе він свого брата Випийводу і наказує:

- Осуши цю калюжу, я ступлю на берег!
- Вода погана, не можу пити, - відповідає брат.
- Тоді він просить молодшого брата Загативоду:
- Проклади мені дорогу до самого берега, загати калюжу!

Той теж не взявся до роботи, відповів, що мало землі, щоб загатити воду. Розлютився тоді Розіпхнивода, доплив самотужки до берега і почав розсувати землю. Вода швидко набігала, утворюючи, річку. Розсовав він довго, річка не встигала здавати всю воду і утворювала рукави, потічки, ковбані. Маленькі річки, що були прип'яті до великої мали швидку течію і богатир скоро поплив...

Прошли роки, вода з Прип'ятої річки пішла в Дніпро, тільки з ковбань утворились болота і озера. Вони ніколи не висихають, бо глибоко під землею сполучаються з Чорним морем.

Записано з уст Черняковича Герасима Федоровича 1910 року народження, в селі Котира Зарічненського району Рівненської області 24 вересня 2003 року.

ЯК КОПАЛИ ПРИП'ЯТЬ

Плив один чоловік човном по Прип'яті, бачить - на березі село.

- Як називається? - питає

- Комори

Пливе далі годину, другу. Бачить село.

- Як називається? - Комори. Схопився чоловік за голову: що за дивина? Потім догадався. Тут річка петляє і стільки має рукавів, що він заблудився. Чому ж Прип'ять така вертлява, кривуляста? У Нобелі віддавна ходить легенда-анекдот ...

Коли Бог створив землю, то почав обдивлятися її. „Добре”, - сказав, але глянув на Полісся і спохмурнів: там виднілися кущі, болота, піски і жодної путящої річки. Тоді викликав помічників і наказав:

Спускайтесь на Полісся і викопайте річку. Припніть болота до річки - може хоч трохи буде сухіше. Не хотілося небесним „трудягам” на Полісся, але що поробиш, спустилися в Нобель. Тоді тут не було, ні озера, ні річки. Люди жили з лісу - бортникували, полювали. Повеселіли копачі, заспівали, та як почали танцювати. Так гупали чоботиськами об землю, що дірки пробрили в ній, і вода пішла, і озеро стало. Потім почали річку копати. Припнемо болота до річки - буде „Прип'ять”, - сказали і пішли за село. А були п'яні, ходили туди-сюди, так і покопали. Тому й приїжджий чоловік блукав. І нині ніхто не скаже, що біля Нобеля ріка - стільки їх тут переплітається, розходитьсь і сходиться .

Справді „стоходна” ріка, всипана жовтим лататтям та білими ліліями. Тулиться близенько до синьооких боліт, а подекуди прямує течією понад сумними очеретами до нашої посестриці Білорусії.

У низьких заболочених її берегах рясно зацвітає жовтий первоцвіт-латаття.

Записано з уст Куликович Василя Кіндратовича 1927 року народження, в селі Нобель Зарічненського району Рівненської області 14 серпня 2003 року Записав Куликович Юрій Леонідович

Чарівна лілея – окраса голубого плеса

У маю над землею
Ясен місяць гуляє
Білу квітку лілеї
Межи ряски гойдає.

І. Бердник « Чарівна Лілея »

Дівчата зустріли бабусю, вона похитала головою і промовила:

- Хто любить квіти і оберігає їх, - примножує своє щастя й матиме
блаженство на Землі.

А той, хто поводитьсь з ними черство, знищує їх - буде нещасним і зазнає
покари!

- Чому бабусю ?

- Оце ж я хочу вам розповісти про ці квіти, те, що чула від старожилів
нашого села ...

Давно це, дітоньки мої діялось. Важко тоді жилися нашим людям у селі,
часто налітали сюди вороги, грабували наш бідний поліський народ. Землі у
селі було зовсім мало, кругом вода і люди гнули спину далеко в полях, а
навкруги болота, непрохідні хащі. Діточкам була воля, вони без нагляду часто
хлюпалися у воді, бавилися, де хотіли.

Ось тут одного дня до села налетіла татарва, сполохані діти збилися на
березі біля озера. Від хати до хати шастали вороги, збирали розлючені, що
могли, а потім кинулись на малечу, погнали у воду. Крик, плач, стогін летів у
небо, багато дітей потопилось. А через рік зацвіли біля берегів озера дивні
білі квіти чарівної краси. Легкі хвилі гойдали їх як діточок у колисочці. Люди
назвали їх Ліліями (напевно від слова льоляти - колисати), милувалися ними,
ніколи не рвали і їх дуже любили батьки...

Отакі це квіточки, любі мої діточки – зажурливо промовила бабуся.

ОЗЕРО ЗАСВІТСЬКЕ

Давним-давно це було, навіть старожили не пам'ятають коли.

Був гарний весняний день - свята неділя. Веселе сонечко посилало теплі промені на землю, щебетали голосисті пташки, пробуджувалася від зимового сну природа.

Задзвонили церковні дзвони, скликаючи заклопотаних людей на службу Божу. Шість днів тижня важко трудилися селяни на полях, а на сьомий, у неділю всі поспішали до храму Божого.

Один трудяга-чоловік не дотримувався, знехтував християнськими звичаями і вирішив цього святкового дня виорати ниву біля свого обійстя. Щиро молилися односельці в церкві, довго орав поле чоловік. Завершуючи роботу, раптом він побачив, що посеред поля почала прибувати вода. З-під землі било джерело і вода дуже швидко затоплювала ниву. Заклопотаний чоловік нічого не міг вдіяти, а вода швидко прибувала, підступаючи уже до будівель, а згодом - скрізь гойдалися голубі хвилі. За світ, під воду пішла садиба і все господарство, поле, навіть чоловік, що так трудився у неділю.

З того часу утворене озеро, що серед лісу біля села Млини, люди стали називати Засвітським. Вода у ньому дуже холодна і кришталево-чиста, джерельна, а там де стояла хата господаря - невеличкий острів, мілина, тільки камені нагадують, що тут колись жили люди.

Записано з уст Шкльоди Надії Герасимівни
1915 року народження, в селі Нобель
Зарічненського району Рівненської області
14 листопада 2002 року

ВЕРБА

Одна жінка вдень жила зі своєю сім'єю, а на ніч перетворювалася у вербу. Аж ось про це дізнався її чоловік, узяв та й зрубав вербу, - тоді й жінка померла. І тільки материнська любов продовжувала жити в цьому дереві.

Зроблена з верби колиска заколисувала осиротілого хлопчика, а коли він підріс, то зробив собі сопілку з пагінців старої верби. І сопілка та розмовляла з хлопчиком, як ніжна мати.

Записано з уст Чернякович Анастасії Климівни
1910 року народження, в с.Нобель,
Зарічненський р-н, Рівненська обл..

КОСАРИ

У Котири, там де Прип'ять виходить з озера, на річці є Конюшний брід. Весною тут можна переправитися на поромі чи човні, а влітку вода висихає і його можна перейти. Поблизу нього, на висохлих місцях, ще й нині знаходять стару зброю, самопали, колеса від возів. Дід Шкльода Леон, коли йому показували таке колесо чи вісь, починав розповідь так:

- Тяжко жилося людям навколишніх сіл, не ліпше було й нобельцям. Добрі землі належали царським сатрапам, польським поміщикам і місцевим багатіям. Гнів людський наростав, як вода весною в озері. І от селяни вигнали поміщика. Та не довго вільно дихалось: від села до села пішов поголос, що йде велике царське військо, а це значить, що за ним біда, злидні, голод. Що діяти? Заховатись у кущі? Але доки - то можна ховатись...Та й хату не перенесеш у ті глухі болотні місця. Юрмилися. Думали - гадали.

- Треба боронитися, - говорили одні.

- А чим? - питали другі.

- Що ми проти війська? - опускали голови треті.

Проте більше було тих, які стояли на тому, щоб боронитися. А коли у Нобелі почули, що повстали селяни на Волині і в Польщі, то взялися готувати зброю.

Задзвеніла в кузнях криця - ковалі кували нові коси, переробляли їх на гостру зброю. Клепали чоловіки свої коси, і чути було той тривожний передзвін далеко-далеко. Чекали люди страшної косовиці.

Царське військо зупинилося біля Прип'яті. Полковник наказав зайняти Нобель. Перебратися до села можна було тільки через Конюшний брід і довгий обоз рушив... На возах лежали гармати, всілякі військові пожитки. Солдатам доводилося допомагати коням: вози грузли.

Селянський загін принишк у лісі. І от ватажок подав своїм людям знак: пора! Вони висипали звідусіль до Конюшного броду, обступили непроханих гостей і почалася „косовиця". Падали повстанці, побиті кулями, але й солдатів усе менше. Ось і полковник звалився у воду.

Коли бій притих, над річкою в голубому небі почувся спів жайворонка. Він нагадав повстанцям про косовицю на лузі, про запах трав, смачну прохолодну воду, що приносили їм у глечиках діти, веселу пісню дівчат і жінок, які громадили сіно...

А діялось це десь наприкінці XVIII ст..

Записано з уст Шкльоди Максима Федоровича
1914 року народження, в селі Нобель
Заріченсько району Рівненської області 13
грудня 2004 року

СЛЬОЗИ БОЖОЇ МАТЕРІ

Було це так давно, що всього не згадати. Про ті події описано в священній книзі християн - Біблії. Книзі книг, як каже про неї народ.

- Мамо, мамо, а що це за травичка? Я такої ще не бачив. Струнка, тоненька і наче сердечка по ній порозвішувані і росиночки на них виграють всіма барвами веселки. І падають тихо-тихо, наче пам'ятають велике горе.

Матуся брала ту траву, легенько струшувала роси - Божі сльози - і клала її до кошика.

- Трава ця не проста. Ось послухай, синку...

Була у Бога нашого Ісуса Христа мати - Діва Марія. От, коли розп'яли її сина на хресті, вона пішла, плачучи, по білому світу. Рясно падали сльози на землю. Стелилися їй під ноги трави, журилися їй бідою звірі та птахи, співчували комахи. Дрібні мурахи розчищали шлях Діві Марії по світах. А де падали сльозини, там проростала трава, що велику силу має - людям розбиті серця лікує.

Мама Божої сльози не морозять навіть морози... Ось і вся моя розповідь про сльози Божої Матері.

Записано з уст Чернякович Анастасії Юхимівни
1910 року народження, в селі Нобель,
Зарічненського району Рівненської області 13
вересня 2004 року

ГОРА ТАТАРКА

Як розливається Прип'ять від Заборка до Омита, то на всій просторині між ними, островом чорніє лиш Переволока, через яку переходили з Нобеля в Омит. Влітку вода збігає, та не вся: залишаються невеличкі річечки, які протікають в заростях очерету, осоки. Серед цих очеретів і знаходиться гора з білим піщаним берегом - Татарка. Це назва - пам'ятка далеких часів...

Як вступили в Нобель татари, то застали тут німечних дідів і бабусь та тих, хто не встиг втекти. Всі, хто міг заховатися в непролазних очеретах пішли із своїх домівок.

Татари пограбували двори, старих людей повбивали, над вагітними жінками познущалися. Шукали стежок, щоб знайти непокірних, але це їм не вдалося. Минуло більше місяця, і вже не мали вони чим пожитися в Ноблі. Підпалили його і пішли через Переволоку на Омит. А була поміж ними одна татарка - хитра і кровожерна. Знала українську мову, могла почути те, що інші не розуміли. Її погана слава хвостом тягнулася за татарським загоном. Так ця татарка придумала таке, щоб виманювати жителів з їхніх хованок. Взяла вона невеликий загін і повернулася з Омита на піщагіу гору серед очеретів.

Тікаймо звідсіль - шепотів старий татарин. Хіба не бачите-то не очерет хитає своїми китицями, а козацькі бунчуки вітер полоще: не рогіз киває нам пухнастими верхівками-то тисячу списів піднято угору... Та не послухали старого. Поховалися ординці на схилах, в ямах, а сама татарка одяглася в український одяг, стала на горі і зачала гукати: - Іване, Петре, а мерщій - но сюди, уже вільно, пішки погані татари!

Зраділи люди, що настав кінець сумному життю в болотах, зібралися виходити. Та один з них, який бував у всяких бувальщинах зупинив їх.

- Щось чуже вчувається в мені в тому голосі. Хай - но кілька сміливців непомітно доберуться до гори і придивляться, чи то не татари засіли. Так і зробили. На горі - татари, і гукає не поліська жінка, а переодягнута татарка. А тим часом молоді чоловіки, озброєні косами, вилами, кийками вийшли з очеретів, оточили гору зі всіх боків, накинулися на ворогів і побили їх. Татарку взяли живою.

То ти нашої мови навчилася лиш для того, щоб обманювати і нищити? Допитували її, чи не ти отак виманила людей отак у Локниці, Кухче? Мовчала, підступна, все косила очима в сторону Омита, чекала підмоги. Та ніхто не прийшов за нею. Тільки вітер погнав пісок через її могилу на горі, що відтоді стала зватися Татаркою.

Записано з уст Шкльоди Олексія
Максимовича 1910 р.н. в с.Нобель

Зарічненського району Рівненської
області 14 жовтня 2001 р.

ЛЕГЕНДА ПРО БУЗОК

Два брати Буз і Ок жили без батька і матері. Життя їх було тяжким і безрадіним. Дитинство - це найкраща пора в житті кожної людини, але дитинство Буза і Оки протікало буденно, без материнської ласки, батьківського плеча і підтримки, батьківських порад і теплоти.

Часто двом братикам-сиротам доводилось вечеряти тільки невеличким кусочком хліба і водою.

Одного разу до їхньої убогої оселі завітав старенький дідусь. Він попросився переночувати. Буз і Ок з теплотою і добром прийняли дідуся. Чим могли, тим нагодували, положили спати. На ранок старенького не стало, але за їх теплоту, добро і ласку дідусь відплатив щедрістю.

Він був дуже багатим, мав своє королівство, але ніколи не мав рідних дітей. Дізнавшись про двох братів-сиріт, вирішив їх відвідати, запропонував їм свою допомогу.

Він посилає до Буза і Оки двох гінців, щоб привезти їх до королівства Менадр.

Брати довго роздумували і вирішили погодитись.

Прибувши до королівства Менадр, Буз і Ок впізнали дідуся, що ночував в них - це був король Іріс.

В королівстві панувала тиша, злагода, благородство, доброта, чистосердечність, щирість. За це король завдячував дівчині-красуні Аїні. Аїна привітно зустріла Бузу і Оку. Краса і добросердечність дівчини полонили серце двох братів. Вони покохали Аїну. Аїна також покохала юнаків, але розділити свою любов між двома не могла. Вона звернулась за порадою до чаклунки Іки.

Іка вирішила допомогти молодим серцям. Вона перетворила Бузу, Оку і Аїну в чудовий кущ, який кожної весни буде милувати людське око, перехоплювати подихи духм'яним ароматом, квіти матимуть ніжно-оксамитовий колір. Вона так і зробила. Два брати Буз і Ок, а також вродлива і добросердечна Аїна закам'яніли і перетворились в чудовий кущ, який в народі називають Бузок.

З того часу, ці чудові квітучі кущі щовесни привертають увагу кожної людини, милують людське око, а Аїна, Буз і Ок живуть вічно в мирі і злагоді, як брати і сестра.

Записано з уст Шкльоди Галини Максимівни
1939 року народження, в селі Нобель
Зарічненського району Рівненської області 17
вересня 2003 року

БІЙ З ЯТВЯГАМИ

Десь там на північ від Прип'яті, серед лісів і боліт, жило плем'я ятвягів. А їхньому князю Скомунду хотілося стати найславетнішим і найбагатшим на Поліссі і в Литві. І пішли ятвяги війною на мирні села й города своїх сусідів. Вимели до зернини засіки, забрали усю худобу, сплюндрували Пінськ, а Скомундові цього ще мало...

Почув князь, що на Прип'яті є багатий город Небель і повів він свої ватаги лісовими нетрями на південь. „Ні меч, ні стріла не бере нашого Скомунда, - нахваляться нападники, - він чародій". І йшли за ним сміливо через болота і пущі. А як вибралися з хащів і глянули на Нобельський замок, що велично стояв на півострові, то зразу гукнули до Скомунда: „Веди!". Обійшли озеро і через перешийок кинулись на півострів. Аж тут відчинились важкі брами замку, вийшли назустріч їм хоробрі витязі і почалася січа. Нобельці стояли муром, відбивали стрімкі наскоки ворогів. Скаженів Скомунд, рвався уперед і мусила поріділа згряя аж за Ясельду одступати. І сказав тоді Скомунд: „То озеро порятувало Небель. Узимку ми погостюємо у тому замку. Як тільки крига скує озеро та річки -знову рушимо в похід".

Не чекали в Небелі біди, але все ж на вежах пильнували вартові - дозорці . І ось сурми заграли тривогу: з лісу на лід викотилось чорними клубками чужинське військо. Знову одчинились важкі брами замку і знову насупроти нього стали небельські юнаки - звияжці. Бились довго, зчервоніла крига, і падали ятвяги як снопи. Та не витримав від такого тягару лід, прогнувся - і все військо, яке рубалось, так і пішло на дно. А Скомунд взявся за крижину, видряпався на берег і щез у лісі. „Чародій!" - повірив дехто. Та пізніше піймав його волинський князь Василько, рідний брат Данила Галицького, і наказав йому голову відрубати... І досі в селі кажуть: «Як припасти вухом до води, то можна почути, як десь, у глибині озера дзвенять мечі...».

Записано з уст Савича Павла
Максимовича 1926 року народження, в
селі Нобель Зарічненського району
Рівненської області 12 січня 2003 р

ЛЕЛЕЧНИК

Колись отут, де ми нині живемо, лежали нетанучі сніги увесь рік. Прочули про цю землю лелеки. А селились вони тоді лише в Африці - там завжди тепло. І вирішили відважні птахи подивитися, що же то за земля така, що сніги її від усіх ховають. Набрали на свої крила тепла, скільки кожен здужав понести і полетіти. Обминали океани і моря пролітали над різними краями - не один день і не одну ніч провели у дорозі.

Аж нарешті прилетіли і сіли. Від принесеного на крилах тепла сніги почали танути. А земля стала оживати - вкрилась травами - квітами краси небаченої, оксамитовими листочками кущі й дерева вбрала

- Яка гарна земля! - заклекотіли лелеки радісно змахуючи білосніжними крилами. Тоді їхні крила були зовсім білі - ще без чорних пір'їн.

- Тут будемо жити! - сказав ватажок. Так і залишилися лелеки на нашій землі. З'явилися у них лелеченята. Люди полюбили птахів, бо ті поряд селилися, вчили як малят літати. І біля чиеї домівки лелеки гнізда будували до того щастя приходило...

Але тепла, що принесли вони його з Африки, вистачило тільки на весну й літо, а під осінь земля почала холонуту і навіть часом примерзати. Зрозуміли мудрі птахи, що мають летіти за теплом.

Та дуже не хотілося їм розлучатися з рідним краєм. І тоді кожен із них зачерпнув крилами трішки чорної землі. Ось звідки на лелечих білих крилах чорна ознака.

В Африці добре лелекам: і тепло, і не голодно. Та всю зиму вони сумують і чекають миті, коли знову вирушать у далеку дорогу до рідної землі. Набирають на свої крила тепла, скільки кожен здужає, і повертається в Україну. Приносять разом із теплом і весну.

Прилітають вони з добром і щастям. Зачувши в небі клекіт білих птахів із чорною ознакою, люди кажуть: „Місяць лелечник настає”.

Записано з уст Шкльоди Надії Василівни 1946 року народження, в селі Нобель Зарічненського району Рівненської області 15 квітня 2002 року

ДІВОЧИЙ БРІД

Там де змієюю губиться Прип'ять в густих поліських очеретах між селом Млини та Омитом є Дівочий брід.

Старенька бабуся Серафима, втираючи сльозу, сумно оповідає: „Кілька днів блукали поліськими лісами татари - шукати дорогу яка б вивела їх бодай до найменшого хутірця. Татарський воєначальник послав гінців у різні сторони, але ніхто не зустрів живої душі, яка б могла вивести їх з полону. Нарешті двоє воїнів натрапила на молоду дівчину, яка у лісі збирала ягоди. Привели її до воєначальника і той сказав: „Дам тобі велику винагороду тільки виведи нас з непрохідних очеретів". А дівчина і дивитись не хотіла в його сторону. Тоді розлючений татарин став погрожувати їй шаблею, а вона все мовчала. Зв'язали дівчину татари і повели у глиб лісу, прив'язали до дерева біля самого мурашника. Хотіли її там залишити на цілу ніч, щоб живою з'їли мурахи. Раптом юнка заговорила, погодилася ворогам показати дорогу. Татари відразу пожвавішали, мерщій зібралися в дорогу, дарма, що звечоріло.

Із зв'язаними назад руками ішла дівчина вузькою стежкою очеретяної трясовини. Вона молила Бога за одне: аби лиш не розвиднілось.

Коли благословилося на світ дівча зупинилося.

- Все, прийшли, - мовила вона тихо.

Дивляться татари, а кругом болото! Розлючені, кинулися до неї, провалюючись у густу булькаючу трясовину. Одна, друга шабля опустилася на дівочу голову, але жоден з великого загону завойовників не вийшов з тієї пастки".

Вітер-пустунець гойдає китички очеретів, що розвиваються, мов дівочі коси... Не часто люди навідують ту місцину - Дівочий брід.

Записано з уст Ходневич Серафими Андріївни 1910 року народження, в селі Дідівка Заріченського району Рівненської області 14 липня 2001 року. Записав Куликович Юрій Леонідович

ТАТАРСЬКИЙ БРІД

Відчиняємо віконце у давно зниклий, малознаний світ минувшини рідного краю. Тут збереглися сліди багатолітнього двобою поліщуків з монголо-татарськими загарбниками. Руйнівне крило віків ледь торкалося, може, тільки глухих сіл, а от для містечка Нобеля було воно вогненным і нещадним.

Серед малих очеретяних джунглів, недалеко від Переволоки є Татарський брід. Як відступали татари від Нобеля, один із загонів заблукав і татари ховалися у непрохідних болотяних очеретах. Вибратися з цієї пастки було не можливо: „Не знаючи броду, не лізь у воду". Поблизу жив рибалка і була у нього відлюдкувата, але красуня жінка. Вона вивела татар з непрохідних хащів і показала дорогу на схід. Зрада не прощається. Через якийсь час красуня пішла збирати клюкву на болото, ступила у безодню і втопилась. З того часу непрохідна місцина, кудюю вона спроваджувала ворогів називається Татарським бродом.

Записано з уст Куликович Ольги
Давидівни 1926 року народження
в селі Нобель, Зарічненський
район Рівненської області 13
червня 2004 року